

Cirkulärnr: 1991:144
Diariernr: 1991:2190
Handläggare: Håkan Torngren
Erna Zelmin-Åberg
Avdsek: J Komrätt
Datum: 1991-10-18
Mottagare: Kommunstyrelsen
Rubrik: Underlag till bestämmelser om ekonomiska
förmåner till förtroendevalda
Ersätter: 1979:54
1983:89
1983:143
Bilagor: Underlag till bestämmelser om ekonomiska
förmåner till förtroendevalda

Underlag till bestämmelser om ekonomiska förmåner till förtroendevalda

Enligt önskemål från många kommuner har bifogade underlag till bestämmelser om ekonomiska förmåner till förtroendevalda utarbetats inom Svenska Kommunförbundets juridiska avdelning.

Som framgår av våra allmänna utgångspunkter är materialet enbart att anse som ett underlag för lokala bedömningar.

Den nya kommunallagen (1991:900) träder i kraft den 1 januari 1992. Lagen ställer krav på att kommunfullmäktige antar bestämmelser om ersättning för förlorad arbetsinkomst samt för förlorade pensions- och semesterförmåner. Detta framgår av 4 kap 12 och 13 §§ samt 3 kap 9 §. Kommunfullmäktige kan vid sidan av dessa obligatoriska bestämmelser anta regler om kostnadsersättningar, arvoden, pensioner och andra ekonomiska förmåner enligt reglerna i 4 kap 14 och 15 §§.

Av 4 kap 14 § 2 p kommunallagen framgår att arvoden bara får avse ersättning för det arbete som är förenat med uppdragen men inte ersättning för förlorad arbetsinkomst. De kommuner och landsting som har vägt in ersättning för förlorad arbetsinkomst i arvodena måste därför ompröva arvodena (se prop 1990/91:117 s 169).

I underlaget finns allmänna utgångspunkter, underlag till bestämmelser om ekonomiska förmåner och en kommentardel. Underlaget har före slutlig bearbetning skickats ut till ett antal kommuner för synpunkter.

Förbundet avser att under november 1991 ge ut underlaget i tryckt form. Vi återkommer inom kort med närmare information om när, var och hur beställningar kan göras, priser m m.

Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av juristerna på kommunalrättssektionen.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET
Juridiska avdelningen

Curt Riberdahl

Erna Zelmin-Åberg

BILAGA

Underlag till bestämmelser om ekonomiska förmåner till förtroendevalda

Allmänna utgångspunkter

Den nya kommunallagen (SFS 1991:900; KL) träder i kraft den 1 januari 1992. Den nya lagen innebär att det blir obligatoriskt för kommunerna att betala skälig ersättning till de förtroendevalda för förlorad arbetsinkomst samt för förlorade semester- och pensionsförmåner när de fullgör sina uppdrag. Vid sidan härav får fullmäktige besluta att de förtroendevalda i skälig omfattning skall få ersättning för utgifter, arvode, pension och andra ekonomiska förmåner. Enligt 3 kap 9 § och 4 kap 13 § KL skall fullmäktige besluta om grunderna för de ekonomiska förmånerna till förtroendevalda. Uppgiften kan inte delegeras till t ex kommunstyrelsen eller en personalnämnd. Mot bakgrund av de nya reglerna har vi reviderat vårt förslag till ersättningsbestämmelser från 1979 (se cirkulär 1979:54 samt 1983:89 och 1983:143).

Erfarenheten visar att kommunerna hittills utformat de lokala ersättningsbestämmelserna på ett varierat sätt. Det bör betonas att vårt förslag är ett underlag för lokala bedömningar. Inom lagens ramar är det upp till kommunen att anpassa vårt underlag till de lokala förutsättningarna och önskemålen. I vissa delar redovisar vi alternativa lösningar.

Erfarenheten visar också att ställningstagandena i underlaget i viss utsträckning kan behöva omprövas i framtiden. Man kan t ex aldrig bortse från tolknings- och tillämpningssvårigheter som vi inte kunnat förutse när underlaget utarbetades. Det finns därför anledning för oss att allmänt följa rättspraxis bland annat när det gäller bedömningen av vad som är skälig ersättning för förlorad arbetsinkomst.

Underlagets uppbyggnad

Vårt underlag består av en del med bestämmelser och en del med kommentarer. Underlaget har utformats inom juridiska avdelningen efter att dessförinnan ha skickats ut för synpunkter till ett antal kommuner.

Bestämmelserna är indelade i fem avsnitt.

I första avsnittet med allmänna bestämmelser tas de grundläggande bestämmelserna upp om vilka förtroendeuppdrag som omfattas av reglerna. Här anges också ersättningsberättigade sammanträden och motsvarande. Bestämmelserna i underlaget omfattar endast på kommunallagen grundade förtroendeuppdrag enligt bestämmelserna i 4 kap 1 § och 12-15 §§ KL.

Det andra avsnittet med bestämmelser om ersättning för förlorad arbetsinkomst samt för förlorade pensions- och semesterförmåner innehåller regler om de nya ersättningar som framöver kommer att vara obligatoriska. Av 4 kap 12 § KL följer att förtroendevalda har rätt att få skälig ersättning för förlorad arbetsinkomst och för förlorade semester- och pensionsförmåner när de fullgör sina uppdrag. Av kommunallagen framgår vidare att de förtroendevalda som fullgör uppdrag på heltid eller betydande del av heltid inte har denna rätt.

De tredje och fjärde avsnitten innehåller bestämmelser om arvoden och ersättning för kostnader. Dessa är frivilliga. Våra förslag till arvodesformer och ersättningsgilla kostnader skall ses som exempel. Det ankommer på varje kommun att själv besluta om arvoden och kostnadsersättningar efter lokala förhållanden.

Det femte avsnittet med gemensamma bestämmelser reglerar frågorna om hur man begär ersättning, vem som tolkar och tillämpar bestämmelserna och när utbetalningen av de ekonomiska förmånerna skall ske.

I underlaget tas inte ställning till ersättningarnas och arvodenas storlek. Detta är en sak för varje kommun att själv besluta om. Viss vägledning kan hämtas ur Kommunförbundets skrift Kommunalt förtroendevalda och deras arvoden, senaste utgåvan från 1989, ingår i serien Kommunala jämförelsetal 1990:1, Kommentus förlag.

Frågorna om kommunal pension regleras i det kommunala pensionsreglementet (se cirkulär 1987:126). Förhållandena för intressentsammansatta organ - bland annat arvoden - behandlas i cirkulär 78.033. Om det framöver visar sig nödvändigt kommer juridiska avdelningen att återkomma med en revidering av cirkuläret om intressentsammansatta organ.

Underlag till bestämmelser om ekonomiska förmåner till förtroendevalda

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Förtroendeuppdrag som omfattas av bestämmelserna

1 § Dessa bestämmelser gäller för förtroendevalda som avses i 4 kap 1 § kommunallagen (1991:900).

För förtroendevalda som fullgör uppdrag på heltid eller på minst 40 procent av heltid gäller endast 7 § samt 10-19 §§.

Ersättningsberättigade sammanträden m m

2 § Tjänstgörande ledamöter, närvarande ersättare och andra förtroendevalda som medgett närvarorätt har rätt till ersättning enligt vad som närmare anges i 3-6 §§, 9 § och 11-15 §§ för

- a) sammanträde med kommunfullmäktige, fullmäktigeberedning, kommunstyrelsen och övriga nämnder, nämndutskott, nämndberedningar, liksom revisorernas sammanträden,
- b) sammanträden med utredningskommittéer, projektgrupper och arbetsgrupper,
- c) protokollsjustering, då särskild tid och plats bestämts härför,
- d) partigruppmöten, som hålls med anledning av eller i direkt anslutning till sammanträde som anges under a)
- e) konferens, informationsmöte, studiebesök, uppdrag som kontaktperson, studieresa, kurs eller liknande som rör kommunal angelägenhet och som har ett direkt samband med det kommunala förtroendeuppdraget
- f) förhandling eller förberedelse inför förhandling med personalorganisation eller annan motpart till kommunen,
- g) överläggning med företrädare för annat kommunalt organ än det den förtroendevalde själv tillhör,
- h) sammankomst med kommunalt samrådsorgan/intressentsammansatt organ,
- i) överläggning med förvaltningschef eller annan anställd vid det kommunala organ den förtroendevalde själv tillhör,
- j) presidiummöte i fullmäktige, fullmäktigeberedning, nämnd eller utskott,
- k) besiktning eller inspektion,
- l) överläggning med utomstående myndighet eller organisation,
- m) fullgörande av granskningsuppdrag inom ramen för ett revisionsuppdrag.

ERSÄTTNING FÖR FÖRLORAD ARBETSINKOMST SAMT FÖR FÖRLORADE PENSIONS- OCH SEMESTERFÖRMÅNER

Förlorad arbetsinkomst

3 § Förtroendevalda har rätt till ersättning för styrkt förlorad arbetsinkomst med högst det belopp fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Förtroendevalda som kan visa att en arbetsinkomst förlorats men inte till vilket belopp har rätt till en schablonersättning beräknad på grundval av den senast fastställda sjukpenningen för dag på sätt som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Förlorad pensionsförmån

4 § Förtroendevalda har rätt till ersättning för styrkt förlorad pensionsförmån med högst det belopp fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Förtroendevalda som kan visa att pensionen faktiskt påverkas men inte till vilket belopp har rätt till en schablonersättning på sätt som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Förlorad semesterförmån

5 § Förtroendevalda har rätt till ersättning för styrkt förlorad semesterförmån med högst det belopp fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Förtroendevalda som kan visa att semesterförmånen faktiskt påverkas men inte på vilket sätt har rätt till en schablonersättning på sätt som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Särskilda arbetsförhållanden m m

6 § Rätten till ersättning enligt 3-5 §§ omfattar nödvändig ledighet för förtroendevalda med speciella arbetstider eller särskilda arbetsförhållanden i övrigt när det inte kan anses skäligt att de förtroendevalda fullgör sina ordinarie arbetsuppgifter i direkt anslutning till sammanträdet eller motsvarande.

Rätten till ersättning enligt 3-5 §§ omfattar tid för resa till och från sammanträdet eller motsvarande och tid för praktiska förberedelser i anslutning till sammanträdet eller motsvarande.

Förtroendevald har inte rätt till ersättning för styrkt förlorad arbetsinkomst eller för styrkta förlorade pensions- eller semesterförmåner om schablonersättning tidigare utbetalats för den förlorade inkomsten eller de förlorade förmånerna.

ARVODEN M M

Årsarvode

7 § Förtroendevalda som fullgör sina uppdrag på heltid eller på minst 40 procent av heltid har rätt till årsarvode med belopp som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Årsarvoderade förtroendevalda har rätt till ledighet i den utsträckning som fullmäktige beslutat enligt bilaga utan att arvodet reduceras. Ledigheten skall förläggas på sådant sätt att uppdraget behörigen kan fullgöras.

För årsarvoderad förtroendevald som på grund av sjukdom eller annars är förhindrad att fullgöra sitt uppdrag under tid som överstiger ... månad(er) skall arvodet minskas i motsvarande mån.

Begränsat arvode

8 § Förtroendevalda som fullgör sina uppdrag på mindre än 40 procent av heltid har rätt till begränsat arvode i den utsträckning som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Arvode för sammanträden m m

9 § (Alt 1) Förtroendevalda, som inte är årsarvoderade, har rätt till grundarvode jämte timarvode med belopp och på sätt som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Timarvode betalas också för restid som åtgår med anledning av sammanträdet eller motsvarande - allt under förutsättning att avståndet från den förtroendevaldes fasta bostad eller arbetsplats till platsen för sammanträdet eller motsvarande överstiger ... km enkel färd. Ersättning omfattar även tid för praktiska förberedelser i anslutning till sammanträdet eller motsvarande. Timarvode för restid och praktiska förberedelser betalas dock inte till förtroendevald som för motsvarande tid erhåller ersättning för förlorad arbetsinkomst.

Förtroendevalda som under samma dag deltar i flera sammanträden eller motsvarande har inte rätt till arvode med ett högre sammanlagt belopp än det som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

9 § (Alt 2) Förtroendevalda, som inte är årsarvoderade, har rätt till ersättning per sammanträde eller motsvarande eller per dag för sammanträde eller motsvarande med ett fast belopp som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Förtroendevalda som under samma dag deltar i flera sammanträden eller motsvarande har inte rätt till arvoden med ett högre sammanlagt belopp än det som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Kommunal pension

10 § För årsarvoderade förtroendevalda finns det särskilda bestämmelser om kommunal pension i det kommunala pensionsreglementet.

ERSÄTTNING FÖR KOSTNADER

Resekostnader

11 § Kostnader för resor till och från sammanträden eller motsvarande ersätts enligt de grunder som fastställts för kommunens arbetstagare i det kommunala reseavtalet.

Barntillsynskostnader

12 § Ersättning betalas för kostnader som uppkommit till följd av deltagande vid sammanträden eller motsvarande för vård och tillsyn av barn som vårdas i den förtroendevaldes familj och som under kalenderåret inte hunnit fylla ... år. Om särskilda skäl föreligger kan ersättning utges även för äldre barn. Ersättning betalas dock med högst det belopp som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Ersättning betalas inte för tillsyn, som utförs av egen familjemedlem eller av annan närstående och ej heller för tid då barnet vistas i den kommunala barnomsorgen.

Kostnader för vård och tillsyn av handikappad eller svårt sjuk

13 § Ersättning betalas för kostnader som uppkommit till följd av deltagande vid sammanträden eller motsvarande för vård och tillsyn av handikappad eller svårt sjuk person som vistas i den förtroendevaldes bostad. Ersättning betalas dock med högst det belopp som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Ersättning betalas inte för tillsyn, som utförs av egen familjemedlem eller av annan närstående.

Handikappad förtroendevalds särskilda kostnader

14 § Ersättning betalas till handikappad förtroendevald för de särskilda kostnader som uppkommit till följd av deltagande vid sammanträden eller motsvarande och som inte ersätts på annat sätt. Härin ingår kostnader för t ex resor, ledsagare, tolk, hjälp med inläsning

och uppläsning av handlingar och liknande. Ersättning betalas dock med högst det belopp som fullmäktige beslutat enligt bilaga.

Övriga kostnader

15 § För andra kostnader än som avses i 11-14 §§ betalas ersättning om den förtroendevalde kan visa att särskilda skäl förelegat för dessa kostnader.

Ersättning utgår inte om den förtroendevalde haft rimliga möjligheter att genom omdisponering av arbete eller på annat sätt kunna förhindra att kostnaderna uppkom.

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

Hur man begär ersättning

16 § För att få ersättning enligt 3-6 §§ och 11-15 §§ skall den förtroendevalde styrka sina förluster eller kostnader. Förluster eller kostnader skall anmälas till fullmäktiges eller nämndens sekreterare eller till annan som utsetts att ta emot dem.

Arvode enligt 7-9 §§ betalas ut utan föregående anmälan.

17 § Yrkande om ersättning för förlorad arbetsinkomst skall framställas senast inom ett år från dagen för sammanträde eller motsvarande till vilken förlusten hänför sig.

Yrkande om ersättning för förlorad pensionsförmån skall framställas senast inom två år från pensionstillfället.

Yrkande om ersättning för förlorad semesterförmån skall framställas senast inom två år från dagen för sammanträde eller motsvarande till vilken förlusten hänför sig.

Yrkande om andra ersättningar enligt dessa bestämmelser skall framställas senast inom ett år från dagen för sammanträde eller motsvarande till vilken kostnaden hänför sig.

Tolkning av bestämmelserna

18 § Frågor om tolkning och tillämpning av dessa bestämmelser avgörs av kommunstyrelsen.

Utbetalning

19 § Årsarvoden betals ut med en tolfedel per månad.

Övriga ekonomiska förmåner betalas ut en gång per månad/kvartal.

BILAGA TILL ERSÄTTNINGSBESTÄMMELSERNA

3 § Förlorad arbetsinkomst

I Verifierat belopp, maximalt: kr/dag

II Schablonberäknat belopp:

a) sjukpenning/dag x 110 % x 30 dagar
----- = ersättning/tim
165 timmar

maximalt ... kr/dag

b) sjukpenning/dag x 110 % x 365 dagar

$\frac{\text{260 dagar}}{\text{260 dagar}} = \text{ersättning/dag}$

maximalt ... kr/dag

halvdagsersättning = ersättning/dag enligt b) x 50 %

4 § Förlorad pensionsförmån

I Verifierat belopp, maximalt: kr/år

II Schablonberäknat belopp:

Procentpåslag med x % på utbetald ersättning för förlorad arbetsinkomst

5 § Förlorad semesterförmån

I Verifierat belopp:

a) förlorad semesterersättning, maximalt: 13 % på utbetald ersättning för förlorad arbetsinkomst

b) förlorade semesterdagar, maximalt: samma som maximibeloppet för förlorad arbetsinkomst/dag

II Schablonberäknat belopp:

Procentpåslag med x % på utbetald ersättning för förlorad arbetsinkomst

7 § Årsarvode

- 1 Ordf i A-nämnd basbeloppet x 12 mån x koefficient 2 Vice ordf
- 3 Ordf i B-nämnd
- 4 Vice ordf
- 5 Ledamoten NN
- 6

De årsarvoderade har rätt till ledighet i följande utsträckning:

- 1 Ordf i A-nämnd dagar/år
- 2 Vice ordf
- 3 Ordf i B-nämnd
- 4 Vice ordf
- 5 Ledamoten NN
- 6

8 § Begränsat arvode

1 Uppdrag/namn (utgå från ett bestämt årsarvode, t ex KS-ordf, 2 Uppdrag/namn och multiplicera med uppdragets omfattning i 3 procent av heltid)

9 § Arvode för sammanträden m m

Alt 1

Grundarvode = basbeloppet x koefficient
_____ = kr/dag

30 dagar

$$\frac{\text{Timarvode} = \text{basbeloppet} \times \text{koefficient}}{165 \text{ timmar}} = \dots \text{ kr/tim}$$

Maximerat timarvode per dag = timarvode x timmar

Alt 2

Sammanträde som varar upp till x timmar kr/sammanträde
Sammanträde som varar mer än x timmar kr/sammanträde

Arvode för sammanträden m m är maximerat till kr/dag oavsett antal sammanträden

$$\frac{\text{Jourersättning} = \text{basbeloppet} \times \text{koefficient}}{165 \text{ timmar}} = \dots \text{ kr/tim}$$

Maximerad jourersättning = x timmar/dag

12 § Barntillsynskostnader, maximalt kr/dag

13 § Kostnader för vård och tillsyn av handikappad eller svårt sjuk, maximalt: kr/dag

14 § Handikappad förtroendevalds särskilda kr/dag kostnader, maximalt:

Kommentar till underlag till bestämmelser om ekonomiska förmåner till förtroendevalda

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Förtroendeuppdrag som omfattas av bestämmelserna

1 § Av 1 § framgår att bestämmelserna gäller för förtroendevalda som avses i 4 kap 1 § KL. Bestämmelserna gäller alltså ledamöter och ersättare i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar samt revisorer och revisorsersättare. Hit räknas också uppdrag som kommunalråd. Minoritetsföreträdare betraktas som övriga förtroendevalda (prop 1975/76:187 s 423-425). Vill kommunen ha fler regler om kommunalråden än vad som framgår av 7 § kan sådana regler tas in.

Uppdrag i styrelser för bolag och andra juridiska personer som kommunerna äger eller har intressen i (kommunala företag) omfattas inte av reglerna i kommunallagen om ekonomiska förmåner till förtroendevalda (prop 1990/91:117 s 66). Ersättning betalas i dessa fall direkt av de juridiska personerna. Statliga uppdrag omfattas inte heller (prop s 66).

Heltids- eller deltidsuppdrag

Av de nya reglerna framgår att heltids- och deltidsengagerade förtroendevalda som fullgör sina uppdrag på en betydande del av heltid inte heller i fortsättningen har någon rätt till ersättning för förlorad arbetsinkomst eller för förlorade pensions- och semesterförmåner. Heltidsuppdrag och deltidsuppdrag som betalas med betydande årsarvoden bör nämligen från ersättningssynpunkt jämföras med anställning (prop s 66 och 169). Ingenting hindrar kommunen från att frivilligt ta hänsyn till detta vid avvägningen av nivån på årsarvodena.

Kommunerna bör lägga fast den gräns för uppdragens omfattning över vilken rätten till ersättning för förlorad arbetsinkomst och för förlorade pensions- och semesterförmåner upphör (prop s 169). Här hänvisas till propositionen 1982/83:97 s 24-25 om de förtroendevaldas arbetsförutsättningar i kommuner och landstingskommuner där en

naturlig gräns för vad som kan anses som "betydande del av heltid" ansågs gå vid en sysselsättningsgrad om 40 procent av heltid. Inom förvärvslivet ger en tjänstgöring av sådan omfattning rätt till fulla sociala avtalsförmåner. Många kommuner använder sig redan av denna gräns. I propositionen sades vidare att när en enskild förtroendevald har flera deltidsuppdrag där vart och ett understiger 40 procent av heltid men där den sammanlagda tiden medför ett högre uttag av arbetstiden än 40 procent av heltid dessa förtroendevalda inte skulle ersättas för förlorad arbetsförtjänst utan i stället ersättas med fasta arvoden. Den nya kommunallagen säger ingenting om denna situation varför dessa tidigare förarbetsuttalanden fortfarande får anses vara aktuella.

Förtroendeuppdraget upphör

Rätten till ekonomiska förmåner upphör när förtroendeuppdraget upphör. Det sker när den förtroendevalde upphör att vara valbar (4 kap 8 § KL) eller när fullmäktige befriar en förtroendevald, som önskar avgå, från uppdraget (4 kap 9 §). Det sker också om fullmäktige återkallar uppdraget (4 kap 10 §).

Ersättningsberättigade sammanträden m m

2 § Av förarbetena (prop s 67) framgår att rätten till ersättning för förlorad arbetsinkomst främst bör avse den tid som de förtroendevalda tjänstgör vid sammanträden med fullmäktige och nämnder. Närvaro av ersättare och annan förtroendevald som med stöd av regeln i 6 kap 19 § KL medgettts närvarorätt vid sådana sammanträden bör också berättiga till ersättning. Det bör dock observeras att en årsarvoderad förtroendevald som medgettts närvarorätt inte har rätt till arvode utöver sitt årsarvode (jfr 1 § andra stycket). Förrättningar som genomförs på uppdrag av en nämnd bör från ersättningssynpunkt likställas med sammanträden. I övrigt bör det ankomma på kommunerna att själva avgöra vilka aktiviteter som skall omfattas av rätten till ersättning och vilken tid som skall grunda sådan rätt. Det kan enligt förarbetena t ex gälla sammanträden med partigrupper, studiebesök, kurser och konferenser.

I förarbetena anges vidare att utanför reglerna om rätt till ersättning för förlorad arbetsinkomst bör falla den tid för inläsning av handlingar och annat material som behövs inför fullmäktige- och nämndsammanträden och andra förrättningar. Dock anförs att kommunerna givetvis även i fortsättningen får besluta om arvoden och andra ersättningar för sådant arbete. I vårt system kan det anförda beaktas vid bestämmande av arvodets nivå.

I 2 § a) - m) i vårt förslag har vi räknat upp aktiviteter som berättigar till ersättning. Vi har valt att låta uppräknningen av aktiviteterna styra - förutom ersättning för förlorad arbetsinkomst och för förlorade pensions- och semesterförmåner - arvode och ersättning för kostnader.

Närvarande ersättare m fl

Som nämnts anger förarbetena att närvaro vid sammanträden med fullmäktige och nämnder bör berättiga till ersättning. Förarbetena ger inga klara besked i frågan om det inom ramen för skälighetsnormen är möjligt för en kommun att reducera ersättningen för förlorad arbetsinkomst samt för förlorade semester- och pensionsförmåner såvitt avser de ersättare som enbart är närvarande och de andra förtroendevalda som medgettts närvarorätt. Rättsläget får på denna punkt betecknas som ovisst och frågan får överlämnas till rättspraxis.

När det gäller arvoden är det med hänsyn till regeln om att lika uppdrag skall arvoderas lika enligt vår mening möjligt för kommunerna att besluta att närvarande ersättare endast får ett reducerat arvode eller inget arvode alls när de inte tjänstgör. Vi gör samma bedömning när det gäller de förtroendevalda som medgettts närvarorätt. Regeln får justeras så att den får det innehåll som kommunen lokalt önskar.

Partigruppmöten

Här avses inte partimöten i största allmänhet utan endast de möten som hålls inför ett kommande sammanträde med de organ som anges i 2 § a).

Möjligheterna att ersätta deltagande i den här typen av möten var en nyhet i 1977 års kommunallag (prop 1975/76:187 s 230).

Departementschefen ansåg att dessa förberedande sammanträden borde räknas in i förtroendeuppdraget och således vara ersättningsgilla. Ersättning bör betalas endast till de förtroendevalda som är ledamöter eller ersättare i de organ som anges i 2 § a).

Studiedagar inom den egna förvaltningen

I förbundets bestämmelser från 1979 togs frågan upp om möjligheterna att betala ersättning till de förtroendevalda när de studerar den egna nämndens förvaltning. Syftet med denna studieverksamhet är att göra de förtroendevalda bättre förtrogna med den förvaltning de har att styra. Denna fråga har inte tagits upp i förarbetena till den nya kommunallagen. Frågan har inte heller prövats i rättspraxis.

Studiedagar inom den egna förvaltningen kan enligt vår mening bidra till att de förtroendevalda får bättre möjligheter att sköta sina uppdrag. Det bör därför vara möjligt att betala ersättning för denna studieverksamhet. Med tanke på kommunallagens skälighetsnorm är det lämpligt att maximera ersättning till t ex ett visst antal dagar per år.

Vidareutbildning av förtroendevalda

Ersättning bör kunna betalas för uppkomna kostnader, t ex kursavgifter, när förtroendevalda deltar i kurser med kommunal anknytning och som har ett direkt samband med förtroendeuppdraget. Jfr också cirkulär 78.096 Vidareutbildning av förtroendevalda. I bestämmelserna avses ersättning för deltagande i sådana utbildningar som inte det kommunala partistödet eller det utbildningsbidrag som partierna eventuellt får är avsedda att täcka (jfr prop 1975/76:187 s 235 och 425).

Presidie möten

Presidie möten i fullmäktige, fullmäktigeberedningar, nämnder och nämndutskott är ersättningsgilla. Även andra presidie möten bör vara ersättningsgilla, t ex möten mellan kommunstyrelsens ordförande och andra nämndpresidier.

ERSÄTTNING FÖR FÖRLORAD ARBETSINKOMST SAMT FÖR FÖRLORADE PENSIONS- OCH SEMESTERFÖRMÅNER

Allmänt

Som nämnts i de allmänna utgångspunkterna tar vi inte ställning till ersättningarnas höjd i kronor räknat. Målsättningen är att de förtroendevalda skall tillförsäkras en skälig kompensation för vad de kan gå miste om när de fullgör sina uppdrag (prop s 66). Lagen talar inte om full ersättning. En allmän utgångspunkt är dock att beloppen skall sättas på en sådan nivå att ingen av ekonomiska skäl skall vara förhindrad att åtaga sig kommunala förtroendeuppdrag (prop s 65). Vad som är skäligt får bestämmas utifrån de lokala förutsättningarna (prop s 169). "Skälig ersättning" innefattar både en minimigräns och en maximigräns för hur stor ersättningen kan vara (prop s 68, 169).

Vi har valt att ange beräkningsgrunderna i en bilaga till bestämmelserna. Fördelen med detta förfarande är att kommunerna härigenom undviker att täta ändringar måste göras i själva ersättningsbestämmelserna.

Kommunerna bör ställa krav på att de förtroendevaldas förluster och kostnader styrks på något för kommunen godtagbart sätt. För det fall en förtroendevald inte kan styrka sina förluster/kostnader måste förlusten i stället beräknas efter någon schablonmetod.

Både arvoden och ersättningar för förlorad arbetsinkomst samt för förlorade pensions- och semesterförmåner är enligt riksskatteverket belagda med sociala avgifter (jfr prop

1975/76:187 s 425). Uppburna arvoden och ersättningar för förlorad arbetsinkomst samt för förlorade pensions- och semesterförmåner är att hänföra till inkomst av tjänst.

Förlorad arbetsinkomst

3 § Med arbetsinkomst avses kontant lön eller motsvarande inkomst av rörelse eller av jordbruksfastighet (prop s 67). Till arbetsinkomst torde också kunna hänföras provision, tantiem, bonus m m.

Inkomst av kapital och tillfällig förvärvsverksamhet liksom av "passivt ägande" till jordbruksfastighet eller företag omfattas inte av begreppet arbetsinkomst (prop s 67).

Heltids- och deltidsengagerade förtroendevalda med uppdrag omfattande mer än 40 procent av heltid har ingen rätt till ersättning för förlorad arbetsinkomst. Ingenting hindrar kommunen från att frivilligt ta hänsyn till detta vid avvägningen av nivån på årsarvodena eftersom de årsarvoderade inte omfattas av rättigheterna i de nya obligatoriska reglerna och inte heller av principen om att lika uppdrag skall arvoderas lika. Lagstiftaren utgår också ifrån att kommunerna frivilligt tillgodoser dessa förtroendevaldas intressen (prop s 69).

Det är väsentligt att märka att varken lagtexten eller förarbetena talar om att de förtroendevalda skall garanteras full ersättning utan säger att ersättningen skall vara skälig. Det är naturligtvis upp till de enskilda kommunerna att bedöma vad som är skäligt.

Kommunen betalar ersättning för den delen av den förlorade arbetsinkomsten som motsvarar tiden för själva sammanträdet eller motsvarande enligt 2 §, tiden för resor till och från sammanträdet eller motsvarande och eventuell tid som åtgått för praktiska förberedelser i anslutning till sammanträdet eller motsvarande, t ex omklädnad.

Svårigheter kan uppstå att beräkna den förlorade arbetsinkomsten för egna företagare och andra fria yrkesutövare. Lagstiftaren utgår dock ifrån att schabloner måste accepteras i relativt stor utsträckning för att det system en kommun slutligen väljer inte skall bli alltför administrativt betungande. Det förutsätts att ersättningen kan grundas på t ex timlön enligt avtal, sjukpenninggrundande inkomst, taxerad inkomst eller något annat underlag som är lätt tillgängligt. Inget speciellt system förordas utan valet överlämnas åt fullmäktige (prop s 68, 168).

Vi har valt att som huvudregel föreslå att den förtroendevalde i samband med yrkande om ersättning skall styrka sin förlust på ett för kommunen godtagbart sätt. Detta kan ske t ex genom ett intyg från arbetsgivaren eller genom en kopia av lönebeskedet. Av intyget eller lönebeskedet skall framgå hur stort löneavdrag som arbetsgivaren gjort på grund av fullgörandet av förtroendeuppdraget.

För det fall den förtroendevalde kan visa att en förlust i och för sig uppkommer men inte till vilket belopp skall en schablonberäkning göras. Denna regel kan aktualiseras när det gäller t ex fria yrkesutövare och egna företagare. Vi har valt att i bilagan föreslå en lösning som bygger på sjukpenningen för dag som beräkningsgrund. Nackdelen med sjukpenningen som beräkningsgrund är att den förtroendevalde inte erhåller full kompensation eftersom sjukpenningen inte till fullo motsvarar inkomstförlusten utan endast 90 procent av den (jfr prop 1982/83:97 s 26-27). Detta kan kompenseras genom att sjukpenningen multipliceras med 110 procent på sätt vi gjort i bilagan. Fördelen är att systemet är enkelt och besparar kommunerna en kontrollapparat eftersom man kan nyttja försäkringskassans uppgifter. Sjukpenningen är i sig maximerad vid inkomster över 7,5 basbelopp. Det tak som finns inbyggt i systemet kan också utnyttjas som en automatisk övre gräns för hur stor ersättning kommunen betalar ut.

Förlorad pensionförmån

4 § Huvudregeln är att den förtroendevalde skall styrka sin förlust på något för kommunen godtagbart sätt.

I praktiken kommer denna ersättning att avse avtalade och övriga frivilliga pensioner. Förlorad ATP ersätts genom att kommunen betalar social avgift på utbetald ersättning för förlorad arbetsinkomst.

Ersättning för förlorad pensionsförmån kan utges utan direkt samband med förlorad arbetsinkomst (prop s 68). Det kan rent faktiskt vara så att en förtroendevald först vid ett senare tillfälle (pensionsdagen) än när den förlorade arbetsinkomsten kan fastställas kan konstatera om även pensionsförmån gått förlorad och hur stor förlusten i så fall är. Den förtroendevalde kan redan i samband med att ersättning för förlorad arbetsinkomst begärs yrka ersättning för förlorad pensionsförmån. Kan den förtroendevalde styrka att pensionen i och för sig påverkas men inte med exakt hur mycket skall kommunen då göra det schablonpåslag på utbetald ersättning för förlorad arbetsinkomst som framgår av bilagan. Påläggets storlek skall vara skäligt och får bedömas utifrån de lokala förutsättningarna. Den förtroendevalde kan i stället välja att yrka ersättning först vid pensionstillfället då den exakta förlusten torde kunna fastställas.

Maximiersättningen kan sättas till x antal kr per år. Ett alternativ är att knyta maximibeloppet till viss procent av ett bestämt årsarvode eller till basbeloppet.

Förlorad semesterförmån

5 § Semesterförmån kan utgöras av både kontant semesterersättning och ett antal semesterdagar grundade på semestergrundande inkomst och arbetstid.

I semesterlagen finns regler om frånvaro från arbetet som är semesterlönegrundande. Dit räknas inte frånvaro på grund av kommunala förtroendeuppdrag. Inom den privata sektorn kan det finnas förtroendevalda som förlorar semesterlön och semesterdagar på grund av att de utövar kommunalt förtroendeuppdrag. Eftersom förtroendeuppdraget inte är en anställning kan någon semesterrätt inte grundas på förtroendeuppdraget.

Ersättning för förlorad semesterförmån kan utges utan direkt samband med förlorad arbetsinkomst (prop s 68). Det kan rent faktiskt vara så att den förtroendevalde först vid ett senare tillfälle än när den förlorade arbetsinkomsten kan fastställas (i praktiken dock inte senare än inom två år från sammanträdet eller motsvarande) har möjlighet att konstatera huruvida semesterförmåner också gått förlorade.

För det fall den förtroendevalde redan i samband med att ersättning för förlorad arbetsinkomst begärs kan styrka att även semesterförmånerna i och för sig påverkas men inte med exakt hur mycket skall kommunen göra det schablonpåslag på utbetald ersättning för förlorad arbetsinkomst som framgår av bilagan. Nivån på detta pålägg skall vara skäligt och får bedömas utifrån de lokala förutsättningarna.

6 § I denna bestämmelse regleras rätten till ersättning vid särskilda arbetsförhållanden m m. Det kan t ex inträffa att en förtroendevald med skiftarbete måste ta ledigt från ett nattskift för att kunna delta i ett dagsammanträde. Bestämmelsen innebär att ersättning utgår också i dessa och liknande fall.

I tredje stycket klargörs att en förtroendevald som fått schablonersättning inte kan återkomma och begära ytterligare ersättning med stöd av huvudregeln om ersättning för styrkta förluster.

ARVODEN M M

Allmänt

Alla arvoden kommer även framöver att vara frivilliga.

Arvodet är en ersättning för det arbete som är förenat med själva förtroendeuppdraget. Ett arvode får numera inte till någon del inkludera ersättning för förlorad arbetsinkomst eller

för förlorade pensions- eller semesterförmåner (prop s 169). De kommuner som i sina arvoden räknat in viss ersättning för inkomstförluster skall nu renodla arvodena till att avse endast ersättning för själva uppdraget. I praktiken innebär detta att arvodena i dessa fall kommer att behöva sänkas (prop s 69, 169).

Av 4 kap 15 § första stycket KL framgår att lika uppdrag skall arvoderas lika. Undantag gäller enligt andra stycket för de årsarvoderade för vilka t ex uppdragstid och uppdragets innehåll kan läggas till grund för bestämningen av arvodesnivån. Arvodet till dessa förtroendevalda kan med andra ord differentieras med avseende på uppdragets tid och innehåll (prop s 170). En del kommuner sätter arvodet i relation till kanslichefens eller kommunalrådets lön/ersättningar. Här vill vi peka på att många kommuner tillämpar de allmänna bestämmelserna (AB 89) i tillämpliga delar på kommunalråden, t ex vid sjukdom och annan långvarig frånvaro.

Årsarvode

7 § Antalet förtroendevalda med årsarvoden kan variera från tid till annan. Normalt omfattas ordförande och ibland vice ordförande i kommunstyrelsen. Även ordförande i andra kommunala nämnder, överförmyndare m fl kan ha årsarvoden. Om underlag för kommunala beslut om ersättningar till förordnade förmyndare för underåriga, gode män och förvaltare, se cirkulär 1990:120.

Heltidsengagerade förtroendevalda kan få ledighet - motsvarande arbetstagares semester - med bibehållet arvode (jfr Kaijser-Riberdahl, Kommunallagarna II, 6 uppl, s 422). Skälighetsnormen torde kräva att antalet lediga dagar på något sätt maximeras.

Begränsat arvode

8 § Administrativa och andra skäl kan tänkas ligga bakom en kommuns beslut att utge ett fast arvode (begränsat arvode) till en förtroendevald trots att sysselsättningsgraden understiger 40 procent av heltid. Av förarbetena framgår att "begränsade årsarvoden" kan utges (prop s 66). I dessa fall kan vid sidan om det begränsade arvodet även föreligga en rätt till ersättning för förlorad arbetsinkomst och för förlorade pensions- och semesterförmåner.

Begränsat arvode blir aktuellt främst för vissa ordföranden och vice ordföranden i nämnderna. I bilaga till bestämmelserna bör anges belopp och vem som omfattas. En del kommuner sätter det begränsade arvodet i relation till kanslichefens eller kommunalrådets lön/ersättningar.

Arvode för sammanträden m m

9 § Arvode skall utgå med iakttagande av regeln om att förtroendevalda med lika uppdrag skall arvoderas med lika belopp.

Våra bestämmelser utgår från två alternativa system att beräkna arvodena. Det ena systemet bygger på grund- och timarvoden. Det andra systemet bygger på fasta hel- eller halvdagsersättningar. Alternativa lösningar kan finnas i fråga om beräkningen och vad som skall ersättas.

Vi har utformat bestämmelsen så att årsarvoderad förtroendevald inte har rätt till särskilt arvode för sammanträden eller motsvarande utöver sitt årsarvode. Vill kommunen att denna möjlighet trots allt skall finnas får regeln justeras i enlighet härmed. Kommunen kan på frivillig väg ge de årsarvoderade ersättning för t ex deltagande i fullmäktigesammanträdena.

Vidare har vi - i enlighet med nuvarande kommunal praxis - utformat bestämmelsen så att timarvode betalas även för restid och tid för praktiska förberedelser, t ex tid för omklädning. Vi har dock undantagit de förtroendevalda som för motsvarande tid erhåller ersättning för förlorad arbetsinkomst (jfr 6 § 2 stycket). Motivet till detta undantag är en bedömning av vad som kan anses skäligt. Det är vår bedömning att detta undantag inte står i direkt strid mot principen att lika uppdrag skall arvoderas lika. Det torde inte heller ha varit lagstiftarens mening att de förtroendevalda som får ersättning för förlorad arbetsinkomst

skall dubbelkompenseras när det gäller ersättning för restid och tid för praktiska förberedelser. Frågan berörs inte i förarbetena så rättsläget får därför på denna punkt betecknas som ovisst.

Utanför den föreslagna ersättningsgilla tiden faller tid för inläsning av handlingar och annat material inför sammanträdena. Inget hindrar dock att kommunen vid nivåbestämningen av arvoden tar hänsyn till att viss del av arvodet skall avse inläsningstid.

Jourtjänstgöring kan bli aktuell inom vissa kommuner. Detta berör främst den eller de nämnder som har uppgifter inom socialtjänsten. I vissa kommuner torde även den eller de nämnder som fullgör räddningstjänstens uppgifter kunna beröras. Närmare regler om vad som skall gälla i detta avseende bör vid behov tas in i ersättningsbestämmelserna, t ex beträffande hel- och kvällstjänstgöring.

Kommunal pension

10 § Heltids- och deltidsengagerade förtroendevalda med uppdrag som omfattar mer än 40 procent av heltid omfattas i allmänhet av det kommunala pensionsreglementet, jfr cirkulär 1987:126. En förtroendevald som omfattas av den kommunala pensionsordningen kan inte enligt de nya reglerna samtidigt få ersättning för förlorade pensionsförmåner som är att hänföra till anställning (prop s 68).

Ersättning för kostnader

11 § De lokala förhållandena får avgöra bestämmelsens närmare utformning. Förhållandena kan variera i betydande omfattning mellan kommunerna beroende på kommunstruktur (tätort eller landsbygd) och kommunstorlek. Vårt förslag bygger på att det kommunala reseavtalet läggs till grund för beräkningen av ersättning för resekostnader.

Om en kommun önskar införa en maximering av kostnaderna för resa med egen bil på annat sätt än vad som framgår av reseavtalet skall i bilagan till bestämmelserna införas en begränsning till t ex x öre per kilometer. Kommunen kan också införa särskilda bestämmelser som säger att kostnader för resa med allmänna kommunikationsmedel ersätts med verifierat belopp och övriga verifierade kostnader med maximalt x kr.

Barntillsynskostnader

12 § I anledning av 1977 års kommunallag klargjordes att barntillsynskostnader är ersättningsgilla (prop 1975/76:187 s 233, 425). Här avses inte kostnader för den ordinarie kommunala barnomsorgen.

Begreppet "vårda" är inte avsett att tolkas strikt mot bakgrund av föräldrabalkens vårdningsbegrepp. Med barn som vårdas i den förtroendevaldes familj avses också barn som rent faktiskt vistas där, exempelvis om barnet är inackorderat. I förslaget finns möjlighet att sätta en övre åldersgräns på barnet.

Förslaget är utformat så att ersättning inte skall utgå om tillsynen utföres av egna familjemedlemmar. Motivet till detta är enbart en bedömning av vad som kan vara rimligt och skäligt. Alternativt kan bestämmelsen utformas på följande sätt:

Kommunen tillhandahåller en lista på dagbarnvårdare. Vederbörande förtroendevald tar själv kontakt med dagbarnvårdaren. Den förtroendevalde betalar direkt till dagbarnvårdaren ett av kommunen fastställt belopp. Kostnaden ersätts efter anmälan.

Ytterligare en annan lösning är att knyta maximeringen av ersättningen till det belopp som utgår till av kommunen anställd dagbarnvårdare.

Kostnader för vård eller tillsyn av handikappad eller svårt sjuk

13 § I anledning av 1977 års kommunallag klargjordes att kostnader för tillsyn av handikappad under ersättningsbar tid är ersättningsgilla (prop 1975/76:187 s 233, 425). Det är enligt vår bedömning rimligt att vård eller tillsyn av svårt sjuk bedöms på samma sätt.

De kostnader som kan bli aktuella att ersätta i detta fall är framför allt sådana som uppkommer då någon anlitas för vård av handikappad eller svårt sjuk i den förtroendevaldes bostad.

Vid bedömningen av frågan om vilka som skall anses handikappade i denna bestämmelse bör reglerna i 9 kap 2 § lagen om allmän försäkring kunna tjäna som vägledning. I denna bestämmelse regleras bl a vem som har rätt till handikappersättning.

Handikappad förtroendevalds särskilda kostnader

14 § De exempel på ersättningsberättigade kostnader som återfinns i bestämmelsen är hämtade ur förarbetena till 1977 års kommunallag (prop 1975/76:187 s 233). Det får ankomma på varje kommun att från fall till fall bedöma vilka ytterligare kostnader som skäligen kan anses vara av liknande slag.

Övriga kostnader

15 § Kommunerna är hänvisade till en lokal bedömning av vilka kostnader i övrigt som skäligen bör ersättas när de föranletts av ett kommunalt förtroendeuppdrag (prop 1975/76:187 s 232).

Kommunerna bör kunna ställa upp villkor för att ersättning skall kunna utgå med stöd av regeln. Bestämmelsen innebär att kommun skall utge ersättning enbart i de fall då den förtroendevalde i realiteten saknat möjlighet att vidtaga åtgärder för att begränsa kostnaderna eller att se till att kostnaderna inte uppkom.

En förtroendevald kan ofta anses ha goda möjligheter att samordna förvärvsarbete och förtroendeuppdrag så att särskilda kostnader inte skall behöva uppkomma. Bestämmelsen ger dock utrymme för ersättning i de fall då en åtgärd inom vederbörandes arbetsområde av naturliga skäl icke kan uppskjutas utan allvarligt men.

Som exempel på övriga kostnader anges i förarbetena till 1977 års kommunallag kostnaderna för representation, skrivhjälp och telefon (prop 1975/76:187 s 232). Vidare kan man tänka sig att ersätta lantbrukare som nödgats anställa extra mjölkningspersonal. Ett annat exempel är tandläkare som anlitat vikarier för att ta emot patienter eller liknande.

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

Hur man begär ersättning

16 § Ersättningar enligt 3-6 §§ och 11-15 §§ utbetalas efter yrkande av den förtroendevalde. Det är upp till kommunen att avgöra hur en kostnad bör styrkas. Uppkomna kostnader kan styrkas med kopia av kvitto, biljetter o d. Förlorade arbetsinkomster samt pensions- och semesterförmåner kan styrkas genom kopia av lönebesked, intyg från arbetsgivaren o.d.

17 § I bestämmelsen har angivits vissa preskriptionstider. Motsvarigheten till dessa saknas i äldre förslag. Mot bakgrund av de nya obligatoriska reglerna framstår det som praktiskt att införa någon form av tidsfrist.

När det gäller förlorad arbetsinkomst har vi satt gränsen till ett år från dagen för sammanträde eller motsvarande. Inom denna tidsfrist torde alla oavsett löneform (tvåveckorslön, månadslön, provisionslön osv) ha fått besked om eventuella avdrag.

När det gäller förlorade pensionsförmåner så bedömer vi att det med hänsyn till skälighetsnormen är möjligt att ha en regel som säger att de förtroendevalda skall framställa

sina yrkanden inom två år från pensionstillfället (dvs inom två år från dagen för sjuk-, förtids- eller ålderspensionering).

När det gäller förlorade semesterförmåner har vi valt en tidsfrist om två år från dagen för sammanträde eller motsvarande. Detta har sin grund i systemet med intjänandeår och semesterår. Efter två år torde det vara klarlagt hur stor förlust den förtroendevalde gjort.

När det gäller övriga ersättningar, dvs kostnadsersättningar, har vi valt en tidsfrist om ett år från dagen för sammanträde eller motsvarande.

Tolkning av bestämmelserna

18 § Alla uppkommande ersättningsfall kan inte förutses. Problem vid tolkningen av bestämmelserna kan uppkomma. Det är lämpligt att kommunen avgör tolkningsfrågorna centralt. Vi har i förslaget lagt tolkningsfrågorna på kommunstyrelsen.

Utbetalning av arvoden och andra ersättningar

19 § I bestämmelsen anges när den förtroendevalde skall få sina ekonomiska förmåner utbetalade.